

teidemme omituisuuksista, ennen kaikkea Etelä-Pohjanmaan johdonmukaisesta *ti*-kannasta. Lukijalle tämätapaiset mutkikkaat kehityskulut on sitä paitsi selostettava kyllin yksityiskohtaisesti. Pelkät vihjauksenomaiset arvelut, jommoisella on esim. kuitattu *i*:n loppuheiton osuus *si*-imperfektin säilymiseen (s. 177), eivät toki riitä. Jos *-i*:n heittymisellä on todellakin ollut merkitystä, lienee kysymys siitä, että imperfektin yksikön 3. persoonaan, *si* ~ *ti* -vaihdoksen peruskategoriaan, ei ole jäänyt muuta aikamuodon tuntomerkkiä kuin vartalon *s*-loppuisuus (*huusi* > *huus*, *käänsi* > *kääns*, *rakens* > *rakens* jne.). Muutoksella ei näin ole ollut normaaleja toteutumisedellytyksiä; tilanne on ollut lähes sama kuin supistumaverbeissä (*hakkasi* > *hakkas*). Lounaismurteisahan kehitys on päinvastoin johtanut *si*-aineksen yleistämiseen imperfektin tunnukseksi.

Klaus Laalon väitöskirja ”Imperfektimuotojen *ti* ~ *si* -vaihtelu suomen kielessä” on muutamista puutteistaan huolimatta kelvollista työtä. Lukijalle se välittää tutkitusta ilmiöstä selkeän ja johdonmukaisen kuvan. Sen keskeiset osat nojaavat runsaaseen ja luotettavaan materiaaliin, joka on luokiteltu huolellisesti ja yleensä myös tarkoituksenmukaisesti. Päätelmät ovat varovaisia, ja ne on perusteltu uskottavasti. Joissakin kohdin tulokset olisivat kyllä suoneet mahdollisuuksia rohkeampiinkin tulkintoihin. Teos osoittaa joka tapauksessa alan tutkimusmenetelmien ja taustateorioiden tuntemusta sekä monenkirjavan aineiston hallintakykyä. Nämä myönteiset seikat tulivat ilahduttavasti ilmi myös väitöstilaisuudessa.

HEIKKI LESKINEN

Adjektiiviadverbien semantiikkaa ja pragmatiikkaa

TERTTU ORPANA *Kuvaus vai kommentti. Tutkimus suomen kielen adjektiiviadverbien semanttisesta tulkinnasta*. Opera fennistica & linguistica 2, Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos. Tampere 1988.

Runsaan puolen vuosisadan ajan on suomen adverbien luokittelun perusluonteisena esityksenä ollut Erik Ahlmanin artikkeli »Adverbeista» (Virittäjä 1933). Artikkelin alkaa toteamuksella: »Perinnäisistä sanaluokista adverbit kuuluvat kaikista vaikeimmin määriteltäviin.» Toteamus pitää vieläkin paikkansa. Jo adverbikategorian rajausta muihin sanaluokkiin nähden on joinkin kohdin ongelmallinen, esim. eräät sanat ja sanatyypit voitaisiin yhtä hyvin käsittää nominin taivutusmuodoiksi kuin derivoiduiksi adverbeiksi. Kaiken myöhemmän keskustelun kehyksenä on ollut Ahlmanin esittämä kategoriansisäinen jako 1) tavallisimmin verbejä mutta määrätapauksissa myös muiden sanaluokkien esiintymiä määrittäviin paikkaa, aikaa, tilaa ja tapaa merkitseviin materiaaliin adverbisiin, 2) adjektiiveja ja materiaalisia adverbeja määrittäviin ominaisuuden asetta tai vivahduksia ilmaiseviin intensiteettiadverbeihin ja 3) puhujan subjektiivista suhtautumista sanomaansa merkitseviin modaalisiin adverbisiin. Ahlman kiinnitti huomiota myös siihen, että sama adverbi voi esiintyä edustamassa eri kategorioita erilaisissa konteksteissa, esim. *hyvin* on materiaallinen adverbi lauseessa *Hän tekee työnsä hyvin* mutta intensiteettiadverbi lauseessa *Erotus on hyvin suuri*. Ahlmanin näkökulma oli semanttiset suhteet huomioon ottavasti syntaktinen, ja tällainen näkökulma on ollut hallitsevasti leimallinen myöhemmällekin suomen adverbien koskevalle keskustelulle, myös Terttu Orpanan väitöskirjalle »Kuvaus vai kommentti», joka tarkastettiin Tampereen yliopistossa maaliskuussa 1988.

Kaikkiaan suomen adverbeista on aikaisemmin julkaistu yksi monografia, Helena Sulkalan »Suomen kielen ajan adverbien semantiikka» (1981), joten nyt Orpanan tutkimuksenkin ilmestyttyä sanaluokan osa-alueiden kartoitus on päässyt hyvin alkuun. Erilaisista näkökulmista on tarkasteltu myös niitä adverbeja, joihin Orpana on tutkimuksessaan keskittynyt. Ns. Kielioppikomitean mietinnössä (1915) huomattiin adverbien asema paitsi sanan myös lauseen määritteenä, ja tämän seikan nosti uudelleen esille Paavo Ravila (»Lauseeseen liittyneet irralliset ainekset», Vir. 1945). Muiden partikkelikategorioiden ohella adverbien funktiota konnektiivina on käsitellyt Jorma Vuoriniemi (»Konnektorit tekstin strukturoijina», Vir. 1976), ja Hilikka-Liisa Matihaldi on käsitellyt myös modaalisia adverbeja väitöskirjassaan (»Nykysuomen modukset I», Oulu 1979). Kategoriointia koskevia kannanottoja on esittänyt Risto Tuomikoski (»Adjektiivin ja adverbien erosta», Vir. 1973), joka päätyi mm. siihen, että adjektiiveista *sti*-morfeemilla muodostetut sanat (esim. *nopeasti*) ovat lähinnä adjektiivin taivutusmuotoja. Kategorioinnin terminologiaa koskeva kannanotto on Auli Hakulisen ja Fred Karlssonin (»Nykysuomen lauseoppia», 1979) esittämä jako, jonka mukaan verbin määritteet ovat adverbeja ja adjektiivin määritteet ad-adjektiiveja; jälkimmäiseen ryhmään, jonka esiintymiä Kalevi Tarvainen (»Dependenssikielioppi», 1977) sanoo attribuuteiksi, kuuluvat myös adjektiiviadverbien määritteet (esim. *hyvin* konneksiossa *hyvin usein*).

Ahlmanin artikkelista alkaen on adverbeja koskevalle keskustelulle ollut ominaista yleislingvistinen ote kunkin kirjoittajan näkemysten mukaisesti. Tämä onkin ymmärrettävää ongelmakenttä huomioon ottaen, ja tästä selittyy myös se, että useimmat puheenvuorot ovat viimeisen viidentoista vuoden ajalta, jolloin fennistiikassakin on vallinnut pyrkimys soveltaa yleislingvistisiä ajatuksia erityisesti syntaksin ja semantiikan tut-

kimuksessa. Tätä perinnettä jatkaa myös Terttu Orpana. Hän on hyvin omaksunut erilaisia ajatus- ja kuvausmalleja sitomatta kuitenkaan esitystään mihinkään yhteen olemassa olevaan kieliopilliseen esikuvaan vaan käyttämällä niitä aina kulloisenkin tarpeen mukaan. Voisi sanoa, että hän on pitkälti kehittänyt oman ja jopa persoonallisen metodinsa. Esim. sijakielioppimallia hän on soveltanut ansiokkaasti selvittäessään ns. vapaiden adverbien osuutta lauseen semantiikkaan sen mukaan, missä roolissa olevaan eksplisiittiseen tai implisiittiseen konstituenttiin ne liittyvät, mutta useimmissa muissa yhteyksissä ei sijakieliopilla ainakaan yhtä keskeisesti operoida.

Valikoivaan mallinkäyttöön on ollut tapana suhtautua kahdella tavalla. Toisten mielestä tutkimuksessa (tai ainakin korkeatasoisessa tutkimuksessa) on noudatettava koko ajan samaa tiukkaa metodista mallia, ja toisten mielestä on tarkoituksenmukaisinta käyttää valikoivasti aina kulloinkin käsiteltävään ongelmaan parhaiten sopivaa mallia. Kummallakin tavalla on tehty ansiokkaita tutkimuksia. Myös Orpanan ratkaisu on hyvin perusteltavissa, vaikka kieltämättä yhtenäistämisenkin varaa olisi ollut. Keskeisimpänä perustana on predikaattilogiikka, jota on täydennetty paitsi sijakieliopin myös dependenssikieliopin malleilla, tai ainakin termeillä. Metodisen yhtenäisyyden vaikutelma olisi monin paikoin saatu aikaan lähes vain terminologisoin keinoin. Usein mallinvalintaan on vaikuttanut kulloinenkin lähdekirjallisuus, mutta hiotumman tuntainen vaikutelma olisi ollut saavutettavissa omaksumalla lähdekirjallisuudesta vain tutkimustulokset ja sovittamalla niiden esittely omaan yhtenäiseen malliin. Sanoiman sisältöön tällainen viimeistely ei kuitenkaan olisi vaikuttanut.

Joka tapauksessa Orpana osoittaa olevansa hyvin perehtynyt tutkimuksessa kannalta relevantteihin lingvistiikan periaatekysymyksiin. Metodisten seikkojen esittely luvussa 1 (»Teoreettinen tausta ja metodit») tuntuu paikoin tarpeet-

toman laajalta, mutta toisaalta lukija pääsee näin perille kirjoittajan suhtautumisesta eräisiin sellaisiin kysymyksiin, jotka ovat vaikuttaneet hänen omaksumaansa käsittelytapaan, vaikka ne eivät tulisikaan keskeisesti esille varsinaisessa aineiston käsittelyssä. On paikallaan lyhyesti esittää analyysissa käytettävät teoreettiset kehykset, mutta jokaisessa semantiikkaa edustavassa monografiassa ei tarvitse lähteä Ogdenin ja Richardsin kolmiosta ja sen myöhemmistä sovellutuksista eikä esitellä kansainvälisessä kirjallisuudessa käytettyjen termien erilaisia tulkintoja. Metodisten seikkojen esittämisen tarkoituksena on auttaa lukijaa ymmärtämään aineiston analyysissa käytettävät keinot, mutta monet semantiikan ajatusmallit lienevät jo suomalaisillekin lukijoille entuudestaan tuttuja. Kieltämättä kirjoittajan on kyllä joskus vaikea päätellä, mitä lukijoiden voi olettaa tietävän. Laajempaan pohdintaan on syytä vain silloin, kun kirjoittaja joutuu kehrittelemään aikaisempia teoreettisia näkemyksiä tai muuten perustelemaan suhtautumistaan ongelmallisiin teoreettisiin kysymyksiin. Ansiokkaimmat teorian esittelyn kohdat ovatkin ne, joissa Orpana pohtii modaalisuuden ja puhuja-asenteisuuden suhdetta (nimenomaan näiden eroa), operaattori-käsitettä ja operaattorin syntaktista ja semanttista asemaa lauseessa sekä määrityssuhteen restriktiivisyyttä ja ei-restriktiivisyyttä. Nämä ovat tutkimuksessa keskeisiä seikkoja, ja niiden käsittely osoittaa kirjoittajan kykyä kriittisesti osallistua tieteellisiä teorioita koskevaan keskusteluun.

Tutkimuksensa kohteeksi Orpana on valinnut adjektiiveista ja partisiipeista muodostetut adverbit. Näitä ovat suuri osa intensiteettiadverbeista sekä materiaalisista tavan adverbit. Modaalisista adverbeista tarkastelun kohteena ovat sellaiset tapaukset, joissa sama lekseemi tai lekseemin muoto voi toisissa konteksteissa olla materiaallinen adverbi tai intensiteettiadverbi. Tällainen rajausta on hyvin perusteltavissa, sillä kyseiset ryh-

mät muodostavat adverbien kentässä selvästi muista erottuvan ja sisäisesti komplisoidun kokonaisuuden. Johdannossa Orpana sanoo, että tutkimuksen lähtökohta on ongelma (paremminkin: ongelmat), ei aineisto. Tutkimusta voidaan luonnehtia ongelmakeskeiseksi, mutta toisaalta se perustuu laajaan empiiriseen aineistoon, jonka muodostavat systemaattisesti poimittu Nykysuomen sanakirjan adverbiartikkelien esimerkistö sekä erilaisista teksteistä kerätyt ja selektiivisesti esitetyt lauseet. Tällainen aineisto on tässä tutkimuksessa tarkoituksenmukaisempi kuin esim. jonkin tilastollisen periaatteen mukaan poimittu tai joidenkin määrättekstien kaikki kyseisten adverbien esiintymät käsittävä aineisto.

Vaikka tarkastelu kohdistuu adverbien, jotka konventionaalisesti on luokiteltu sanaluokan osaksi, kyseessä ei kuitenkaan ole ensisijaisesti leksikaalinen tutkimus. Olennaisinta tarkastelussa on se, miten adverbit eri tapauksissa vaikuttavat lauseen semantiikkaan. Vain osa käsiteltävänä olevista adverbeista onkin varsinaisesti leksikaalistunut adverbeiksi, ja useimmissa tapauksissa on paremminkin kyse adjektiivien (tai partiippien) syntaktisesta derivaatiosta tai fleksiosta. Näin adjektiiviadverbit muodostavat produktiivisen, avoimen luokan, eikä kiinteitä leksikaalisia luokkia ole edes tarkoituksenmukaista eikä mahdollistakaan osoittaa. Orpana on osoittanut tapauksittain, että adverbienkin leksikaalistuminen on suhteellinen ja moniasteinen ilmiö ja ettei ole aukottomia kriteerejä, joiden avulla voitaisiin erottaa leksikaalistumat dynaamiseen, produktiiviseen järjestelmään kuuluvista adverbeista, jotka suhteessaan leksikoon olisivatkin paremmin nominien (tässä tutkimuksessa adjektiivien) sijamuotoja tai niihin rinnastuvia syntaktisia johdoksia. Yleensä leksikaalistuminen kiteyttää sanan käytön johonkin funktioon, ja siihen liittyy useimmissa tapauksissa jonkinasteinen opaakistuminen. Monikon instruktiiveiksi tulkittavat *in*-adverbit (esim. *oikein*) ovat yleensä

Kirjallisuutta

leksikaalistumia, mikä onkin ymmärrettävää, sillä tämä sija on muutenkin hyvin vähän produktiivinen. Sen sijaan *stimorfeemilla* muodostetut johdokset ja yksikön genetiivimuodoiksi tulkittavat *n*-adverbit ovat muodollisena luokkana adverbeja nimenomaan syntaktisesti mutta eivät leksikaalisesti.

Tutkimuksessa on säilytetty Ahlmanin kolmijako materiaaliin, intensiteettiä osoittaviin ja modaalisiin adverbeihin, mutta *dispositio* ei kuitenkaan perustu tähän jakoon, vaan olennaisemmiksi ovat nousseet muunlaiset distinktiot. Orpana onkin päätynyt siihen, että Ahlmanin luokituskriteerit sopivat kutakuinkin yksiselitteisesti mutta eivät jäännöksittä nimenomaan leksikaalistuneihin adverbeihin. Vaikka myös leksikaalistumattomat, kielen produktiiviseen järjestelmään kuuluvat adverbit edustavat aina kulloisessakin kontekstissaan jotakin Ahlmanin luokista, niiden luokanmäärittely on monisyisempi, lauseen tai lausekkeen semanttisesta kokonaisrakenteesta mutkikkaammin riippuva. Olennaisimmat distinktiot perustuvat siihen, ovatko määrityssuhteet kvalitatiivisia, kvantitatiivisia vai modaalisia, mutta nämäkään suhteet eivät aina yksittäisissä lauseissa ole toisiaan pois sulkevia; usein onkin osoittautunut tarkoituksenmukaiseksi puhua kvalitatiivisista, kvantitatiivisista ja modaalisisista komponenteista. Vaikka kvalitatiivinen määrityssuhde on tyypillinen materiaalisille adverbeille ja kvantitatiivinen määrityssuhde tyypillinen intensiteettiadverbeille, kyseessä ei ole konventionaalisten nimien korvaaminen uusilla, vaan tavallaan eräänlainen ristiintaulukointi. Tutkimuksen toisena perusluonteisena näkökulmana on se jo väitöskirjan nimesäkin oleva kysymys, kuuluuko adverbi varsinaiseen propositionaaliseen kuvaukseen vai edustaako se puhujan kommenttia propositionaalisen elementin tulkinnasta.

Ahlmanin luokituksessa modaaliset adverbit ovat ainakin suurin piirtein sama kategoria kuin Orpanan luokituksen

sa kommentti (tai operaattori). Orpana puolestaan rajoittaa modaalisen komponenttinsa käsittämään vain loogisen, episteemisen ja deonttisen modaalisuuden, joista adjektiiviadverbi voi edustaa nimenomaan episteemistä modaalisuutta. Kommentille on ominaista, ettei se vaikuta ilmauksen totuusehtoihin, se ei ole ekstensionaalinen, ja predikaattina se on itsenäinen. Kuvaus taas vaikuttaa ilmauksen totuusehtoon, se on ekstensionaalinen ja predikaattina alisteinen. Esim. lauseessa *Hän harjoittelee sisukkaasti maailmanmestaruuskilpailuihin* adverbi *sisukkaasti* kuuluu ilmauksen ekstensioon, se spesifioi harjoittelun tapaa. Lauseessa *Juontaja piti sisukkaasti hellehatun päässä* (vaikka satoi) adverbi on puhujan kommentti, sillä lauseessa ei ole mitään sellaista semanttista ulottuvuutta, jonka tarkentajaksi *sisukkaasti* sopisi. Kummassakin lauseessa on sama *sisukkaasti*-adverbi pintasyntaktisesti samassa asemassa, mutta toisessa lauseessa se kuuluu kuvaukseen ja toisessa se on kommentti. Ratkaisevaa merkityksen jäsentymisessä ei olekaan adverbin leksikaalinen luonne, vaan se, millaisen suhteen se muodostaa määrittämänsä pääsanalla. Adverbin tulkitseminen kommentiksi riippuu usein erilaisista pragmaattisista seikoista. Joissakin tapauksissa semanttinen ristiriita voi osoittaa adverbin kommentiksi, esim. *Porttiin oli tylysti lukossa* (puhujaa pitää tylynä, että portti oli lukossa, eikä 'tylillä tavalla lukossa', vrt. *Myyjä puhui tylysti*). Puhujan kommentti voi ilmaista myös aktuaalin lauseen propositionia koskevan yleispätevyyden, geneerisen proposition; esim. lauseessa *Mies myi petollisesti vettä viinana* ei *petollisesti* supista tai tarkenna ekstensiota (veden myyminen viinana on sinänsä petollista). Lausekkeessa *oikein saatananmoinen myrsky* ei *oikein* välttämättä ilmaise saatananmoisuuden astetta (kvantiteettia), vaan paremminkin puhujaa on käyttänyt sitä kommenttina, jolla hän on perustellut sananvalintaansa. Kiistattomia kommentteja ovat episteemiset modaal-

set adverbit (esim. *luultavasti*) sekä harvinaisemmat evaluoivat adverbit (esim. *onneksi*, *valitettavasti*). Leksikaalistuneina tällaisilla on semanttis-syntaktinen käyttöohjeensa, eikä niitä voi käyttää dynaamisesti erilaisia semanttisia suhteita osoittamassa.

Kuvaukseen kuuluvan adjektiiviadverbin perusluonteisena funktiona voidaan pitää kvalitatiivista määrityssuhdetta (kvalitatiivista komponenttia), ja tämä on lähtökohtana myös leksikaalistumisessa ja siihen mahdollisesti liittyvässä siirtymisessä kvantitatiivisen määrittelyn funktion. Kvalitatiivinen komponentti on säilynyt esim. sellaisissa avoimeen, produktiiviseen järjestelmään kuuluvissa konneksioissa kuin *ihastuttavan kaunis* ja *iljettävän ruma*, kun taas kvalitatiivisen komponenttinsa menettäneitä leksikaalistumia ovat sellaiset kvantitatiivisen määrityssuhteen sisältävät konneksiot kuin *tavattoman kaunis* ja *tavattoman ruma*. Monikon instruktiiivin leksikaalistumat voivat olla kvalitatiivisia vain verbin määrittäjinä (esim. *Kirjoitinko nimen oikein?*), mutta adjektiivin määrittäjinä ne ovat vain kvantitatiivisia (esim. *oikein hyvä*).

Kuvaukseen kuuluvan kvalitatiivisen adverbin melko yleinen tehtävä on rajata pääsanansa ekstensiota. Esim. lausekkeessa *kampamaisen liuskainen lehti* adverbi *kampamaisen* sulkee pois totuusehdoista muunlaisen liuskaisuuden. Adverbi voi ilmaista myös pääsanansa pätemisen ehdon jostakin näkökulmasta katsottuna, esim. *kulttuurihistoriallisesti merkittävä*. Tällainen näkökulman adverbi ei ota kantaa muiden, komplementaaristen totuusehtojen mahdollisuuteen (tarkoite voi olla merkittävä muussakin tapauksessa kuin kulttuurihistoriallisesti). Adverbi ei puutu pääsanansa ekstensioon myöskään sellaisissa tapauksissa, joissa se vain myötäilee pääsanansa merkitystä (esim. *askeettisen niukkasanainen*) tai ilmaisee stereotypian (esim. *saksalaisen täsmällinen* silloinkin kun kyse ei ole saksalaisesta).

Kvantitatiiviset määritteet (intensiteet-

tiadverbit) on joskus nähty pääsanansa ekstensiota rajoittavana, mutta kyseessä on paremminkin ominaisuuden asteen tarkentaminen (esim. *epätavallisen suuri*). Lausekkeessa *tappavan myrkyllinen* on määrite tulkittavissa lähinnä intensiteettiadverbiksi, mutta sillä on samanaikaisesti kvantitatiivisen funktion lisäksi myös kvalitatiivinen funktio. Useissa tapauksissa intensiteettiadverbin funktiona on kuitenkin vain normista poikkeavuuden osoittaminen. Esim. *lumoavan kaunis* ei ainakaan välttämättä ilmaise mitään erityistä kauneuden lajia vaan tavallista suurempaa kauneutta, ja näin ovat mahdollisia sellaisetkin puhekieliset ilmaukset kuin *kauhean nätti* ja *hirveän ihana*. Kvantitatiivinen määrite voi ilmaista myös ominaisuuden absoluuttista astetta, esim. *liikkumattoman tyyni veden pinta*.

Verbin määrittäjinä olevan adverbin määrityssuhteen semantiikkaan vaikuttaa se, mitä syväsjaa edustavaan ydinpredikaation argumenttiin adverbi suhteutuu, riippumatta siitä onko argumentti eksplisiittisesti esillä pintalauseessa vai ei. Esim. lauseessa *Köyhät ihmiset asuvat ahtaasti* adverbi *ahtaasti* luonnehtii tai paremminkin edustaa luonnehtivasti *asua*-verbin PAIKKA-argumenttia, mutta lauseessa *Kaupunki on rakennettu ahtaasti* sama adverbi edustaa luonnehtivasti *rakentaa*-verbin TULOS-argumenttia. Kuitenkin adverbin perusluonteisuus predikaatin määrittäjänä ja vastaavasti predikatiiviadverbiaalin perusluonteisuus argumentin (substantiivin tms.) määrittäjänä tulee esille esim. sellaisessa lauseessa kuin *Isä katseli hellästi ja ylpeänä tytärtään*, jossa *hellästi* kyllä liittyy TEKIJÄ-argumenttiin mutta määrittää varsinaisesti verbiä ('hellällä tavalla' eikä 'isä on hellä'), ja *ylpeänä* kuuluu predikaatioon 'isä on ylpeä' (niissä puitteissa, joissa predikatiiviadverbiaalin käyttö on mahdollista) eikä sen merkitys ole 'ylpeällä tavalla' (vrt. *ylpeästi*). Käytännössä tällainen distinktio kuitenkin usein neutraalistuu, jolloin *sti*-adverbi ja *na*-muoto ovat keskenään

substituotavissa, esim. *Vaari mutristi harmistuneesti/harmistuneena suutaan.*

Olen esimerkinomaisesti maininnut vain muutamia Orpanan tutkimukseen sisältyvistä havainnoista. Yleensä hänen tulkintansa ovat hyvin perusteltuja. Joissakin tapauksissa voisivat toisenlaisetkin tulkinnat olla mahdollisia, mikä usein johtuu produktiivisen järjestelmän dynaamisuudesta ja avoimuudesta, siitä että muodollisesti samanlaisilla lauseilla ja lausekkeilla voidaan ilmaista erilaisia semanttisia struktuureja. Kritiikkiä voisi kohdistaa siihen, että Orpana on joihinkin kohdin tarpeettoman monisanainen; monin paikoin lukija ymmärtäisi ja uskoisi vähemmälläkin. Hakemalla löytyisi muunkinlaisia rikkeitä. Esim. s. 108, jossa käsitellään sanajärjestyksen osuutta operaattorin vaikutusalan tulkintaan, esimerkisarja on huonosti valittu. Joissakin kohdin terminvalinta ei ole onnistunutta (esim. s. 101 huudahdusta käsittelevässä kohdassa, jossa on lisäksi epätarkka lähdeoteoksen referointi; s. 105 ei *varmasti*-tyyppisten adverbien kaksitulkitaisuus perustu kaikkien mahdollisten maailmojen ja jonkin mahdollisen maailman distinktion vaan varmuuden ja epävarmuuden distinktion). Lähdeluettelossa on muutama epätarkkuus.

Yleisvaikutelma Orpanan tutkimuksesta on joka tapauksessa hyvin positiivinen. Teos on erittäin tervetullut lisä fennistiikan suhteellisen vähäiseksi jääneeseen semantiikan tutkimusperinteseen. Monet Orpanan havainnot ja teoreettiset pohdinnat ovat lisäksi sellaisia, että niillä on yleiskielitieteellistäkin relevanssia.

MAUNO KOSKI

Partisiipista adjektiiviksi

HELINÄ KOIVISTO *Partisiippien adjektiivistuminen suomen kielessä.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 474. Mänttä 1987. 459 s.

Tampereen yliopistossa viime vuonna puolustettujen suomen kieltä koskevien väitöskirjojen rypäaseen kuuluu Marjatta Palanderin ja Kari Nahkolan töiden lisäksi kolmantena Helinä Koiviston tutkimus, joka tarkastettiin 7. marraskuuta. Aiheeltaan viimeksi ilmestynyt sentään poikkeaa edeltäjistään, jotka molemmat koskevat geminaatioilmiöitä.

Koiviston työ käsittelee vaativaa ja sinänsä kiintoisaa teemaa: partisiippien siirtymistä verbimuodosta adjektiiviksi. Kysymys aktualistuu usein esim. sanakirjatyössä ja eri sanaluokkien suhteita koskevassa tutkimuksessa. Tehtävän erityisenä hankaluutena on kuitenkin tulkinnanvaraisuus, jota aiheeseen pakosta liittyy. Ovathan kaikki partisiipit jossakin mielessä adjektiivimaisia; niitä nimitetäänkin verbaaliadjektiiveiksi. Usein on vaikea sanoa, milloin partisiippi on menettänyt verbinluonnettaan niin paljon, että se on syytä katsoa adjektiiviksi. Yhtä epäselvä on raja adjektiivistuneen ja siitä edelleen leksikaalistuneeksi tulkittavan partisiipin välillä. Näistä vaikeuksista tekijä on ollut itsekin selvillä ja monissa yhteyksissä muistuttanut työhön sisältyvistä tulkinnaisuuksista. Siltä kannalta on hieman outoa, että tilastointia on harrastettu runsaasti, toisinaan varsin vähienkin tapausten varassa.

Luonteeltaan Koiviston tutkimus on syntaktis-semanttinen, mutta jossakin määrin on liikuttu muillakin alueilla. Morfologian lisäksi on sivuttu joskus yksityisten partisiippien etymologiaa ja väliin stilistisiäkin seikkoja. Kun nykyisen yleiskielen ohella on tarkattu myös vanhaa kirjakieltä ja murteita, on tekiällä ollut työmaata yllin kyllin.

Tutkimuksen perusmateriaalina on koko Nykysuomen sanakirjan (NS) sisältämä aines sekä sanakirjan arkiston